

Rumunjska u Prvom svjetskom ratu

Prvi svjetski rat započeo je 28. srpnja 1914. Tog je dana Austro-Ugarska objavila rat Srbiji, a u rat je vrlo brzo ušao velik broj europskih država. Na strani Austro-Ugarske ušla je Njemačka (Centralne sile), kasnije i Osmansko Carstvo te Bugarska, a na strani Srbije Francuska, Velika Britanija, Rusija (sile Antante) sa saveznicima (Italija, Sjedinjene Američke Države i drugi).

Rumunjska je u Prvome svjetskom ratu prešla turbulentan put od neutralnosti preko poraza na bojištima i velikog povlačenja do pobjedonosnog završetka. Naime, iako je rumunjska dinastija bila njemačkoga porijekla (Hohenzollern-Sigmaringen) i iako su i kralj Carol³ i njegov nasljednik Ferdinand⁴ bili naklonjeni njemačkoj strani, pod pritiskom Krunskoga vijeća kralj je donio odluku o neutralnosti. Tome je doprinijela opća nespremnost države za rat, ali i težnje prema nacionalnome ujedinjenju, koje na strani Centralnih sila ne bi moglo biti ostvareno jer je Transilvanija (Erdelj, Sedmogradska) tada još bila dio Austro-Ugarske Monarhije, kao i Bukovina (Transilvanija u mađarskom, Bukovina u austrijskom dijelu). Unatoč pritiscima, Rumunjska je uspjela zadržati neutralnost dvije godine. Za to je vrijeme poduzela niz diplomatskih inicijativa (sporazumi s Italijom, s Rusijom; sporazum s Francuskom o naoružanju) i intenzivno se pripremala za rat (Hitchins 2017: 293-304).

Sl. 1. Europa 1914., uoči izbijanja Prvog svjetskog rata (iz praktičnih razloga ne navode se svi nazivi država), © 2019omniatlas.com

³ Carol I, prvi rumunjski kralj (1866.-1914.).

⁴ Ferdinand I (1914.-1927.).

Dana 27. kolovoza 1916. Rumunjska je objavila rat Austro-Ugarskoj. No, već na početku ratnih operacija uz vrlo dugu granicu prema ugarsko-me dijelu Monarhije i sama je bila napadnuta s juga – Bugarska je objavila rat i otvorila novo bojište u Dobruđi (Turtucaia). Iako je u prvim naletima rumunjska vojska bila ušla na austro-ugarski teritorij u Transilvaniji (zauzela je Brašov te stigla nadomak Sibiu i Sighișoari), Centralne sile vrlo su brzo uzvratile udarac. Već u rujnu i listopadu rumunjske su se trupe povlačile. Iako su se krajem listopada Rumunji snažno suprotstavili njemačkim jedinicama na zapadnom dijelu bojišta u Karpatima, u sljedećih mjesec dana njemačka je vojska prodirala prema istoku, osvajajući rumunjske gradove, da bi početkom prosinca ušla u Bukurešt. Napredovanje je zaustavljeno tek početkom siječnja 1917. na liniji Dunav - Siret. Više od pola Rumunjske (uključujući i glavni grad) našlo se pod okupacijom. Rumunjska je vojska već u tom trenutku izgubila skoro trećinu svojih ljudi, bilo da su poginuli, bilo da su bili ranjeni ili zarobljeni (Hitchins 2017: 307). Kralj i vlada našli su se u izbjeglištvu u Iașiu, a ostaci vojske također su se povukli u Moldaviju (slobodni dio Rumunjske), koja je primila i veliki broj izbjeglica. Uskoro je ondje izbila epidemija tifusa, koja je odnijela još života (Bucur 2006: 173).

Uzroci rumunjskoga brzog poraza leže u općem stanju zemlje i prije rata, odnosno u nerazvijenosti metalurgije, zbog čega je Rumunjska ovisila o uvozu oružja i streljiva. Rat u Europi, očekivano, nepovoljno je utjecao na gospodarstvo već i u razdoblju neutralnosti. Hitchins (2017: 304) navodi zapanjujući podatak da je na početku rata Rumunjska mogla svoje trupe opskrbljivati sa svega dvije granate po topu i jednim metkom po vojniku dnevno (u ratu u čijem su tijeku značajnu ulogu odigrale tehnološke inovacije poput tenkova, bojnih plinova, aviona).

Događaji u Rusiji tijekom ljeta 1917., a zatim i Oktobarska revolucija u studenome 1917. doveli su do sklapanja mira u Brest-Litovsku (u prosincu 1917.), čime je Rumunjska izgubila saveznika, a Centralne sile jednoga neprijatelja. Uskoro je i Rumunjska potpisala separatan mir u mjestu Buftea (nedaleko od Bukurešta) u ožujku 1918., uz vrlo nepovoljne uvjete. Već krajem godine, međutim, situacija na europskim bojištima uvelike se promijenila u korist sila Antante, pa Rumunjska ponovno mobilizira raspuštenu vojsku, koja prelazi Dunav i ulazi u Bukurešt. Zadnje njemačke jedinice povlače se iz Rumunjske u prosincu 1918., a rumunjska vojska potom nastavlja napredovanje preko granica, zauzimajući Transilvaniju. Vojne akcije nisu u potpunosti prestale ni tijekom 1919., kad rumunjska vojska intervenira u Budimpešti protiv Mađarske Sovjetske Republike.

Kako je kraj rata doveo do raspada Austro-Ugarske, 1. prosinca 1918. Velika narodna skupština u Alba-Iuliji donijela je odluku o ujedi-

njenju Transilvanije s Rumunjskom. To je ujedinjenje – unatoč preprekama – priznato mirovnim sporazumom u Trianonu 1920. (razgraničenje s Mađarskom), kojim je riješeno i razgraničenje u Banatu (granica je naknadno korigirana bilateralnim sporazumom s Kraljevinom Srba, Hrvata i Slovenaca), dok su sporazumima u Parizu i u Saint-Germainu Velike sile priznale i ujedinjenje Rumunjske i Besarabije te rumunjsko stjecanje Bukovine. Time Rumunjska ostvaruje cilj nacionalnoga ujedinjenja, odnosno nastaje Velika Rumunjska, površinom najveća u povijesti (današnje granice formirane su nakon Drugoga svjetskog rata). Posljedice su, međutim, bili golemi ljudski gubici – čak desetina od ukupnoga broja stanovnika – i goleme štete nanijete industriji i poljoprivredi (Hitchins 2017: 331-332), a kolektivna trauma (Răduță 2018: 26) pridonijela je snažnoj podijeljenosti u društvu.

Sl. 2. Europa 1920., nakon Trianonskog mirovnog ugovora (iz praktičnih razloga ne navode se svi nazivi država), © 2019omniatlas.com